

Jorge Amado

Tereza Batista

Savaş Yorgunu

Türkçesi: Müntekim Ökmen - Seçkin Selvi

Roman

Tereza Batista'yı son kez geçen şubatta, Menininha do Gantois'in Oşossi'nin¹ kutsal kızı ilan edilişinin on beşinci yıldönümü töreninde gördüm. Bahia Yalorişa'larının² kraliçesi, bol etekli beyaz dantel giysiyle kutsanmak için diz çöktü. İşte bu ve daha başka nedenlerle, onu Tereza ile yazarın ortak dostları listesinin başına koydum. Menininha do Gantois'ten sonra da listede Nazareth ile Odylo, Zora ile Olinto, Inas ile Dmeval, Auta Rosa ile Calá, küçük Eunice ile Chico Lyon, Elisa ile Álvaro, Maria Helena ile Luiz, Zita ile Fernando, Clotilde ile Rogério yer alıyorlar –hepsi de okyanusun iki yakasındaki dostlar. Ama içlerindeki en eski dostlar Ermiş Anası³ Menininha ile kitabın yazarı – onların dostluğu ta Ketu Krallığı'ndan, Aioka kumsallarından beri sürüyor. Biz ikimiz Oşossi ve Oşum'a⁴ bağlıyız. Aşe.⁵

1 Avcıların tanrısı. Ok ve yayla gösterilir.

2 Bahialı zencilerin dini olan Candomble'nin en büyük rahibesi.

3 Candomble büyük rahibesine verilen ad.

4 Tatlı su, aşk ve zenginlik tanrıçası.

5 Ruhlara selam.

TEREZA BATISTA'NIN ARACAJU BARI'NDA
İLK SAHNEYE ÇIKIŞI
YA DA
TEREZA BATISTA'NIN
ALTIN DIŞI
YA DA
TEREZA BATISTA'NIN
TEFECİYE HADDİNİ BİLDİRMESİ

1.

Madem bu kadar nazikçe sordun, delikanlı, öyleyse anlatayım sana: insanın şansı bir kez ters dönmeyegörsün. Arkası çorap söküğü gibi gelir. Bahtı kara olanı istediğiniz gibi dilinize dolayın, şanssızlığın insanın başına getirdikleri anlatmakla bitmez nasıl olsa. Oysa mutluluk nazik bir çiçek gibidir, arkadaş. Uzun ömürlü olmaz. Çiçeğe durduğu zaman da ne fazla güneşe dayanır ne de gölge verir. Yağmuru, rüzgârı hiç kaldırmaz. Her gün bakım ister – hem de ince bakım, ne fazla su vereceksin ne de çok kuru bırakacaksın. Mutluluk dediğin, har vurup harman savuracak kadar parası olanlara göre bir sera çiçeğidir. Mutluluğu şampanyaya banarsın. Kaşasa ise olsa olsa acını hafifletir biraz. Evet, beyim, kötü talih arsız ota benzer. Toprağa bir kök daldır, sonra kendi haline bırak. Her yanı sarıverir, göz açıp kapayana kadar bir de bakarsın ki, ayrıkotu dolmuş dört yanın. Yoksulun bahçesinde tek yeşillik bitmese de, ayrıkotu eksik olmaz. Güneş yoksulun derisini kavurmamışsa, içi dışı nasır bağlamamışsa, istediği kadar büyüciye, sihirbaza gitsin, ecinnilerden ona bir yarar gelmez. Bir şey daha diyeyim sana, arkadaş, ne kadar güçlü, ne kadar yüce olduğumuzu söyleyip övünmek değil bu. Ama bil ki, böylesine bir bahtsızlığın altında ezilmeden yaşamını sürdürebilenler, ancak acılarla pişmiş, katılaşmış ve onurunu yitirmemiş yoksul kişilerdir. Sözümü kesmeden dinledin beni, ben de içimi döktüm. Şimdi söyle bakalım, Tereza Batista'nın çetin yaşamını neden öğrenmek istersin? Tereza'nın çok eskiden başından geçenleri değiştirebileceğini mi sanıyorsun?

Tereza çok sıkıntı çekti, bundan kuşkun olmasın. Benim diyen erkekler bile onca yükü omuzlayamazdı, oysa Tereza yılmadı, üstelik bir günden bir güne ne yakındı ne de kendine acındırmak için uğraştı. Arada bir ona

yardım eden olduysa, bu, Tereza'nın güçsüzlüğünü gördüğünden değil, dostluktan oldu. Tereza nereye gitse, üzüntüyü kovar, uzaklaştırırdı. Kötü talihe aldırılmaz, bunun üzerinde durmazdı. Onun derdi mutluluğu yakalamaktı. Tereza demirden mi yapılmıştı da böylesine dayanıklıydı, yoksa yüreği zırhla mı kaplıydı diye düşünürsün belki. Teninin tatlı rengine bakarsan, belki demir değil de bakırdan dökülmüş sanırsın. Ama yüreği yağ gibi yumuşacıktı, daha doğrusu bal gibi. Değirmenin sahibi olan doktor¹ –ki Tereza'yı onun kadar iyi tanıyan olmamıştır– Tereza'ya hep Şeker Tereza ya da Bal Peteği Tereza derdi. Kızcağıza doktordan kala kala bu yakıştırmalar miras kaldı zaten.

Kötü talih Tereza'nın yaşamında pek erken açmış bir çiçektir, arkadaş. Onun Capitão'nun² evinde çektiklerine kaç erkek dayanabilirdi ki?

Hangi Capitão diyeceksin şimdi. Capitão Justo, daha doğrusu ölmüş Justiniano Duarte da Rosa. Hangi orduda Capitão, ha? Silahları kamçı, sustalı, Alman tabancası, yalan ve kötülük olan bir ordunun yüzbaşısıydı o. Yani zengin ordusunun, toprak ağası ordusunun. Gerçi albay³ sayılacak kadar çok parası ve toprağı yoktu ama sivil olacak kadar da yoksul değildi. Albaylığa yükselecek kadar toprağı olan, Guedes kardeşlerin en büyüğü, şeker fabrikasının sahibi Emiliano'ydu. Göz alabildiğine şekerkamışı tarlaları vardı. Ama Emiliano hukuk diplomasını aldıktan sonra, avukatlık yapmadığı halde “Doktor”dan başka sıfat kullanmadı. Zaman değişiyor, arkadaş, ama buna aldanmamak gerek. Sıfatlar da değişiyor, –bakıyorsun albay kendisine doktor diyor, kırk yıllık kâhya yönetici oluveriyor, plantasyona da özel girişim diyorlar– ne ki, değişen yalnızca sıfat, yoksa zengin yine eskisi gibi zengin, yoksul da eskisi gibi olanca bahtsızlığıyla yoksul.

Tartışma götürmeyecek bir şey varsa, arkadaş, o da, doğduğu günden başlayarak Tereza Batista'nın yüzüne talihin gülmemiş olduğudur. O zavallı yetimin çektiklerini, cehennemdeki günahkârlar bile çekmemiştir. Ana yok, baba yok – eskilerin dediği gibi Tanrı'nın ve şeytanın karşısında

1 Brezilya'da yüksekokul bitirmiş herkese doktor denir. Zamanla yüksek sınıftan olan herkese denmeye başlanmıştır.

2 Capitão: Kaptan, yüzbaşı. Köylük yerlerin ileri gelenleri.

3 Brezilya'da büyük toprak sahiplerine albay denir. İmparatorluk döneminde milis birliklerinin başına albay rütbesiyle büyük toprak ağaları getirilmişti. Söz o dönemden kalmadır.

yapayalnız bir yavrucaak. Tanrı bile bakmadı kızcağızın yüziüne. Ama her türlü belayı tek başına savuşturmasını bildi, hem de bir gün of demeden, yüziünden gülümsemeyi eksik etmeden. Doğrusunu istersen, gülümseyişini göziümle görmedim ama hep anlatırlar. Tereza Batista'nın çocukluğu-nu öğrenmek istersen, Leste Brasileira trenine atlayıp ta iççerlere gideceksin. Yaşlılar belki Tereza'nın oradaki günlerini anlatabilirler sana.

Tereza Batista'nın en zor öğrendiği şey ağlamak oldu. O, gülmek ve eğlenmek için dünyaya gelmişti. Oysa kimse onun yüziünü güldürmeye çalışmıyordu, ancak Tereza Batista katır gibi inatçıydı. Pek yerinde bir benzetme olmadı bu, çünkü Tereza'nın inatçılığından başka katıra benzer yanı yoktu. Ne erkeksi tavırları vardı ne ağzı bozuktu –ah, onunkinden daha temiz, daha rayihalı ağız yoktur!– ne de kavga delisiydi. Öyle diyen çıkarsa, ya dalga geçmiştir ya da Tereza'yı tanımıyor demektir. Ama iş sevdâ faslına gelince, Tereza dizginleri ele alırdı. Dedim ya, aşk için yaratılmıştı Tereza ve sevgi söz konusu oldu mu, boşuna zaman yitirmezdi. Peki öyleyse, ona neden Döviüşken Tereza adını taktılar? İyi dövüştü de ondan. Yiğitlik, onur ve iyi yüreklilik dedin mi, onun gibisi bulunmaz. Kavgadan, şamadan nefret ederdi ve bela çıkarmak istemezdi. Ama belki de çocuklukta çektikleri yüziünden, bir erkeğin kadına el kaldırmasına da dayanamazdı.